

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag om vissa kompetenshöjande åtgärder inom hälso- och sjukvården

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att på ett mer tillförlitligt sätt kunna beräkna antalet flickor och kvinnor som är könsstympade eller riskerar att bli utsatta för könsstympning. I uppdraget ska Socialstyrelsen inhämta kunskap om liknande arbete som pågår i andra länder. Socialstyrelsen ska därefter genomföra en studie som syftar till att höja kunskapen om antalet flickor och kvinnor i Sverige som har blivit, eller riskerar att bli, utsatta för könsstympning. I studien ingår också att undersöka hur och var ingreppen utförs.

Socialstyrelsen ska också kartlägga vilken kunskap om kvinnlig könsstympning som finns inom primärvården och andra relevanta delar av hälso- och sjukvården. I detta sammanhang ska myndigheten undersöka vilka förutsättningar personal inom hälso- och sjukvården har för att arbeta förebyggande mot kvinnlig könsstympning och för att på ett professionellt och respektfullt sätt bemöta flickor och kvinnor som blivit utsatta för dessa ingrepp.

Mot bakgrund av resultaten från studien ska Socialstyrelsen, utifrån befintligt och eventuellt nyproducerat kunskapsmaterial, ta fram information om kvinnlig könsstympning anpassad till hälso- och sjukvårdspersonal som i sin yrkesvardag träffar flickor och kvinnor som är könsstympade eller riskerar att utsättas för könsstympning. Socialstyrelsen ska ha särskilt fokus på primärvård, hälsovård för asylsökande, mödravård, barnhälsovård, ungdomshälsovård, skolhälsovård samt gynekologi- och förlossningskliniker, men även beakta att flickor och kvinnor som är könsstympade kan söka vård med anledning av infektioner eller behov av plastikkirurgi. I uppdraget ingår vidare att utreda förutsättningarna för att ta fram klassificeringskoder för könsstympning. Om detta inte bedöms möjligt ska myndigheten redogöra för orsakerna till detta.

Länsstyrelsen i Östergötland får denna dag ett uppdrag att ta fram vägledande material för verksamheter och myndigheter som kommer i kontakt med flickor och kvinnor som har utsatts, eller riskerar att utsättas, för könsstympning. Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Östergötland ska genomföra sina uppdrag i nära samråd. Socialstyrelsen ska i övrigt samråda med relevanta myndigheter och frivilligorganisationer såsom Sveriges Kommuner och Landsting, Föreningen för Sveriges ungdomsmottagningar (FSUM), Svensk förening för Obstetrik och Gynekologi (SFOG), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Rädda Barnen och Riksföreningen Stoppa Kvinnlig Könsstympning (RISK).

För uppdragets genomförande får högst 500 000 kronor användas 2013. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 8 Särskilda jämställdhetsåtgärder – del till Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen ska till Regeringskansliet (Socialdepartementet, med kopia till Utbildningsdepartementet) lämna en genomförandeplan för uppdraget senast den 15 februari 2014. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 januari 2015 till Regeringskansliet (Socialdepartementet, med kopia till Utbildningsdepartementet). I rapporten ska även ingå en ekonomisk redovisning. Redovisningarna ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Ärendet

Med kvinnlig könsstympning avses alla sätt ett ingrepp görs på en flickas eller kvinnas könsorgan av icke-medicinska anledningar. Könsstympning indelas av FN i fyra olika typer beroende på ingreppets art. Enligt WHO har mellan 100–140 miljoner av världens flickor och kvinnor blivit utsatta för könsstympning.

Kvinnlig könsstympning utgör ett tydligt brott mot flera av de mänskliga rättigheterna. Framför allt utgör det ett brott mot rätten till hälsa, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa, säkerhet och fysisk integritet. Ingreppet utförs i allmänhet på minderåriga och utgör därför även ett brott mot barnets rättigheter. En studie genomförd av Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) om kvinnlig könsstympning i EU som gavs ut i mars 2013 pekar på vikten av kartläggningar på nationell nivå för att kunna utforma effektiva åtgärder och insatser.

Frågan om kvinnlig könsstympning är också en jämställdhetsfråga. Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett delmål är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig

integritet. Alla människor ska kunna leva i frihet från rädsla att utsättas för våld och övergrepp.

Ett antal flickor och kvinnor i Sverige lever i dag med följder av könsstypning som på olika sätt allvarligt inskränker deras sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR). Bekämpning av kvinnlig könsstypning är därför en viktig del av SRHR-arbetet. Regeringen gav i juni 2012 Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut och Smittskyddsinstitutet i uppdrag att lämna förslag på ett nationellt strategidokument för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (dnr S2012/4528/FS). Erfarenheter och kunskaper från detta arbete ska beaktas i det aktuella uppdraget att höja kunskapen om kvinnlig könsstypning.

Socialstyrelsen har tidigare haft i uppdrag att göra omfattande insatser i syfte att förebygga könsstypning. Inom ramen för detta uppdrag tog Socialstyrelsen fram information både till personal inom skola, socialtjänsten och hälso- och sjukvården samt direkt till identifierade riskgrupper, som till flickor i skolan. Informationen finns också översatt på flera språk. Uppdraget finns redovisat i rapporten Uppdrag att förebygga kvinnlig könsstypning i Sverige (Socialstyrelsen 2006). Rapporten lyfter till exempel fram att det behöver finnas ett tydligt barn- och ungdomsfokus då könsstypning oftast genomförs på barn och unga kvinnor och att insatser mot könsstypning därför bör ingå i arbetet med att förebygga att barn far illa eller riskerar att fara illa. Det är därför av central vikt att yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård, elevhälsa, ungdomsmottagningar med flera har aktuell kunskap för att på bästa sätt kunna skydda de flickor som riskerar att utsättas för könsstypning samt rutiner för att bemötande och hantera ärenden när flickor och kvinnor som har blivit könsstypade kommer i kontakt med t.ex. hälso- och sjukvården.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet tog 2011 fram en kunskaps- och forskningsöversikt om könsstypning. Översikten syftade till att kartlägga svensk forskning och debatt om könsstypning för att på så sätt öka kunskapen inom området. NCK pekar i rapporten b.l.a. på att det saknas kunskap om kvinnlig könsstypning inom hälso- och sjukvården och hos relevanta myndigheter. NCK lyfter särskilt fram att omfattningen av könsstypade är okänd, och att det därför finns behov av en prevalensstudie. En sådan studie skulle kunna ge en tydligare bild av hur många flickor och kvinnor i Sverige som är eller riskerar att bli könsstypade, samt vilka behov av förebyggande insatser som finns.

Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en jämlik vård. Jämlik vård innebär att bemötande, vård och behandling ska erbjudas på lika villkor till alla, oavsett faktorer som till exempel kön, personliga egenskaper eller ålder. Det är viktigt att hälso- och sjukvården har den

beredskap som krävs för att kunna ge könsstympade flickor och kvinnor ett gott, värdigt och professionellt bemötande och en god vård.

Uppdraget löper under perioden 2013–2014 och beräknas omfatta totalt högst 2 000 000 kronor. Regeringen avser att avsätta 1 500 000 kronor år 2014 för genomförandet av uppdraget. Medlen utbetalas under förutsättning att riksdagen beviljar medel för ändamålet.

På regeringens vägnar

Göran Hägglund

Sara Åkerström

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM
Justitiedepartementet/KRIM, L5, PO
Utrikesdepartementet/MU, FMR
Finansdepartementet/BA
Utbildningsdepartementet/JÄM, UC, S
Arbetsmarknadsdepartementet/DISK
Migrationsverket
Socialstyrelsen
Statens skolverk
Ungdomsstyrelsen
Samtliga länsstyrelser
Föreningen för Sveriges Ungdomsmottagningar (FSUM)
Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
Riksföreningen Stoppa Kvinnlig Könsstympning (RISK)
Rädda Barnen
Somali Women in Sweden
Svensk Förening för Obstetrik och Gynekologi (SFOG)
Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)
Uppsala universitet/Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK)

Under hand

Socialdepartementet/FST, SF